

ANDIMIZIN YAZARI DR. REŞİT GALİP KİMDİR? ATATÜRK'ÜN SOFRASI MI? MİLLETİN SOFRASI MI?

PROF. DR. NÜKET ÖRNEK BÜKEN
Hacettepe Üniversitesi
Tıp Fakültesi
Deontoloji-Tıp Etiği ve Tarihi AD
buken@hacettepe.edu.tr

Atatürk'ün sofrasının milletin sofrası olduğunu ve millet meselelerinin konuşulduğu bu sofradan kendisini Gazi'nin bile kaldıramayacağını söyleyen, bu sofrada Gazi'nin hatalı davranışlarını yüzüne karşı ve topluluk önünde söylemekten çekinmeyen, devrimleri, onları yapanlara karşı bile savunan, sözünü hiç kimseden ve hiç bir zaman esirgemeyen, cebinde beş parası olmadan, erke (otorite) ve statükoya karşı çıkma cesaretini her ortamda gösterebilen, genç hekimlerimiz de bu yönleriyle idol olması gereken, Cumhuriyetimizin genç ve idealist hekimi Dr. Galip Galip kimdir?

Cumhuriyet dönemi Tıp Tarihi derslerimizde, hekim kimliğini oluşturan öğeleri anlatırken hekim adaylarımıza model gösterdiğimiz Dr. Reşit Galip'i sevgi ve saygıyla anıyoruz, Nurlar içinde yatsın...

Cumhuriyetin kuruluşunda ve sonrasında Tıbbiye, Harbiye ve Müllkiye üçlü savaşıyla oluşmuşlardır. Öncelikle kendi uğraş alanlarında olmak üzere gereğinde savaş alanlarında, sonrasında kuruluş döneminde siyaset ve bürokrasi alanında tıbbiyenin ve tıbbiyelilerin önderlikleri devam etmiştir. Atatürk'ün genç subaylık döneminden ölümüne kadar arkadaşlık yaptığı, görev verdiği, çeşitli cephelerde savaştığı hekimler, Cumhuriyet döneminde de Türk devriminin gerçekleşmesinde, tarih ve dil çalışmalarında onun yanında yer almışlardır. İşte bu hekimlerden birisidir Dr. Reşit Galip.

Rodos'ta 1893 yılında doğan Reşit Galip, ortaokulu bitirince kardeşiyle bir sandala binip Marmaris'e gelmiştir. Liseyi İzmir'de okumuşlar. Kardeşi Hüseyin Ragıp (Baydur) diplomalığı seçip büyükelçilik yapmış.

Reşit Galip ise İstanbul Tıp'a gidip doktor olmuş. Öğrenciyken gönüllü olarak I. Dünya Savaşı'na katılmış. Kafkas Cephesi dönüşü öğrenimini tamamlayıp fakültede asistanlığa başlamış. 1923 Mart'ında, hekimlik yaptığı Mersin'e Mustafa Kemal Paşa geldiğinde Paşa'nın huzurunda konuşmuş ve gözlerine doğru bakarak şöyle demiş: "Muhterem Gazi, sen yalnızca bu milletin bir kahramanı değilsin, sen bunlardan çok daha büyüktün. Sen bu milletin bir ferdisin. Senin birinci büyüklüğün, bu milletin bir ferdi olmakla iktifa ve iftihar etmektekiğindir."

Herkesin yüceltme yarışına girdiği günlerde Gazi'yi "milletin bir ferdi" sayan 30 yaşındaki bu hatip, herkesin dikkatini çekmiş. Tabii en çok da Gazi'nin... Kemal Paşa ona milletvekilliği önermiş ve Dr. Reşit Galip, Ocak 1925'te Meclis'e girmiş. Bir süre İstiklal Mahkemesi üyeliği yapmış. CHF İdare Heyeti'nde görev almış. Türk Ocakları'nda, Halkevlerinde çalışmış. Yine Atatürk'ün isteğiyle Serbest Fırka'ya girmiş. Ve Atatürk'ün sofrasına oturmuş. Onu bakanlığa taşıyan süreç de o sofrada başlamış.

Bu sofraya sahnesi pek çok tanığın anıla-

Dr. Reşit Galip

nda vardır:

1931 sonbaharıydı. O geceki tartışma, Milli Eğitim Bakanı Esat Mehmet'in bir yakınıyla başladı. Esat Mehmet, Atatürk'ün Harbiye'den "tabya öğretmeni"ydi. Kazım Özalp'in "Atatürk'ten Anılar" kitabında (T. İş Bankası Y., 1992, s. 48-49) yazdığına göre konu, kız öğrencilerin kıyafetinden açıldı.

Esat Mehmet, "kızların kısa etek, kısa çorap ve kısa kollu gömlek giymelerini uygun görmediğini" belirtti. Bir tamim yayınlayıp daha kapalı giyimlerini isteyeceğini söyledi. Bunun üzerine Reşit Galip söz aldı: "Yanlış düşünüyorsunuz beyefendi" dedi. "Bu bir geriliktir. Kadınlar eski durumda yaşayamazlar. İnkılâplardan en mühimi, kadınlara verilen haklardır. Başka türlü, Batılılaşmakta olduğumuzu iddia edemeyiz."

Sofra gerildi. Gazi, vekilini zor durumda bırakan bu çıkıştan hoşlanmadı. "Bu konuyu uzatmayalım. Kısa çorap giyip giymemek çok önemli değildir, sonra tartışırız" dedi. Ama Reşit Galip alttan almadı.

"Af buyurunuz Paşam! Bu, inkılâp ve zihniyet meselesidir. Müsaade buyurursanız fikrimizi söyleyelim. Hatta daha ileri giderek diyeceğim ki, sizin huzurunuzda bu sofrada inkılâpları zedeleyeceği icraattan bahsedilmesi küstahlıktır, hoş görülmez."

Reşit Galip'in tartışma yaratmasının özel bir nedeni vardı: Halkevi'nde sanatı yaygınlaştırmak için tiyatro çalışmaları yapıyor, ancak sahneye çıkacak kadın oyuncu bulamıyorlardı. Buna gönüllü kadın öğretmenler için, Maarif Vekâleti'nden izin alamamışlardı.

Reşit Galip "Bu kokmuş kafayla devlet yürümez" diye kestirip attı. Atatürk'ün kaşları çatıldı.

"Sözlerinizde müsamahalı, ölçülü olunuz" diye çıkıştı. Herkes yaklaşan fırtınayı

hissetmişti. Ama Reşit Galip bulutların üstüne gitti.

57 yaşındaki Milli Eğitim Bakan'ını işaret ederek dedi ki: "Devrimci devrimci. İnsanlar bir yaştan sonra ister istemez tutucu olurlar. Meclis'te bunca genç, idealist, bakanlık yapacak yetenekte insan varken, böyle yaşlı kimseleri Milli Eğitim Bakanı yapmak hatadır."

Atatürk yeniden uyarma gereği duydu: "Esat Bey yeteneklidir. Davamıza inanmıştır ve benim hocamdır. Beni okutmuş olmasın sence bir değer taşıyor mu?"

"Kusura bakma Paşam, taşımıyor! Okuttuklarının içinde sizin gibi bir devrimci çıkmış ama kim bilir nice tutucu da çıkmıştır."

Bunun üzerine Gazi'nin sabrı taşıdı:

"Bu sofrada hocama ve bir Milli Eğitim Bakan'ına hakaret etmenize müsaade edemem" diye haşladı Reşit Galip'i. Ama Reşit Galip sineceği yerde hepten üstü çıktı: "Devrimleri korumak için sizden müsaade istemiyorum Paşam. Hatayı yapan siz de olsanız, sizi de eleştiririm. Mesela Rose Noir'a verdiğiniz 15 bin liralık kredi mektubu da siz yaptınız diye hata olmaktan çıkmaz."

İlk kez Atatürk'ün sofrasında Atatürk bu kadar sert eleştiriliyordu. Reşit Galip'in sözünü ettiği Rose Noir, Beyoğlu'nda, Rus karı-kocanın işlettiği bir barın adıydı. Atatürk bir gece oraya gitmiş, mekânın sahibi Madam Senya'dan "İş Bankası'ndan kredi alamıyoruz" yakınmasını dinlemiş ve orada bir kâğıda İş Bankası Genel Müdürü'ne hitaben "yardımcı olunması" isteğini yazmış, Rus çifte vermişti. Reşit Galip bu iltimas talebini eleştiriyordu.

Atatürk bu kez kızmadı; "Yorulduunuz, buyurun biraz istirahat edin" diyerek kibarca Reşit Galip'i sofradan kovdu.

Ama genç devrimcinin yılmaya niyeti

yoktu. Yıllar yılı bir efsane gibi anlatılacak çıkışını o an yaptı: "Burası sizin değil, milletin sofrasıdır. Milletin işlerini görüyoruz. Burada oturmak sizin kadar, benim de hakkımdır."

Atatürk kendi fikirleriyle kendisini vuran bu genç adama baktı, sonra yanındakilere dönüp "Öyleyse biz kalkalım" dedi.

Sofradaki bütün heyet ayaklandı; Reşit Galip'i sofrada yapayalnız bırakıp çıktılar. Bu müthiş sahnenin devamı daha da ibret vericidir:

Reşit Galip bütün geceyi Dolmabahçe Sarayı'nda pencere kenarındaki bir koltukta geçirir. Atatürk uyandığında Genel Sekreteri'ne Reşit Galip'i sorar. "Sabaha kadar bekledi, mahcubiyetini size iletmemizi istedi. Ankara'ya gidecek kadar borç para istedi. 25 lira verdik" derler.

Atatürk "Ankara'ya gidecek adama 25 lira mı verilir. Bari benim hesabımdan birkaç yüz lira verseydiniz" der. Sonra "Cebinde beş parası yok ama karakterinden hiç taviz vermiyor. Parası yok ama cesareti var" diye ekler.

1932 sonbaharında Atatürk, Reşit Galip'in Ankara Radyosu'ndaki bir konuşmasını dinler; "Devrimleri her yerde, herkese karşı savunacağız. Gerekirse babamıza ve çocuklarımıza karşı bile" demektedir.

Atatürk birkaç gün sonra kendisini yeniden sofraya davet eder. Hemen yanındaki sandalyeye buyur eder.

Onun yanına da, hocası Esat Mehmet'i oturtur ve orada yeni Milli Eğitim Bakan'ının 39 yaşındaki Reşit Galip olduğunu açıklar. Reşit Galip'in bakanlığı sadece 13 ay sürdü. Bu süre içinde Darülfünun'dan üniversite reformunu başlattı. Öğretmenlere genel bütçeden maaş ödenmesini sağladı.

Evet devrimleri herkese karşı her yerde savunmaya devam edeceğiz, anlaşılın bu süreç hiç bitmemiş...